

PRACOVNÍ ÚRAZOVOST V MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNICÍCH OCCUPATIONAL INJURIES IN SMALL AND INTERMEDIATE COMPANIES

Pavel Skácelík

Českomoravská konfederace odborových svazů

Summary

The slogan “Good health is good business” is generally accepted by professionals in the field of the occupational safety and health protection. The validity of this slogan is obvious only at the national level and at the level of rather big companies, in which the statistical probability is in agreement with actual numbers of occupational injuries and diseases. However, in small companies and “micro-companies” the employers often feel that they could tempt providence in the “safety lottery” with neglecting the occupational safety and health protection and they believe that they will not suffer the punishment. This behaviour can be unfortunately considered as reasonable from strictly economic standpoint in short-lived companies, but from the legislative point of view it is completely unlawful.

Key words: occupational injury – employee – small and intermediate companies – frequency of accidents

Souhrn

Slogan „Dobré zdraví je dobrý obchod“ je všeobecně akceptován profesionály v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci. Faktem je, že pravda tohoto sloganu je evidentní pouze na národní úrovni a na úrovni relativně velkých podniků, u kterých je statistická pravděpodobnost ve shodě se skutečnými počty pracovních úrazů a nemocí z povolání. V malých podnicích a mikropodnicích však zaměstnavatelé často pociťují, že stojí za to vyzkoušet si své štěstí v „bezpečnostní loterii“ a zanedbávají bezpečnost a ochranu zdraví při práci ve víře, že následky je nezasáhnou. Bohužel toto chování může být považováno za racionální v případech podniků s krátkou životností z pohledu přísně ekonomického, ovšem z hlediska legislativního je naprosto protiprávní.

Klíčová slova: pracovní úraz – zaměstnanec – malé a střední podniky – četnost úrazů

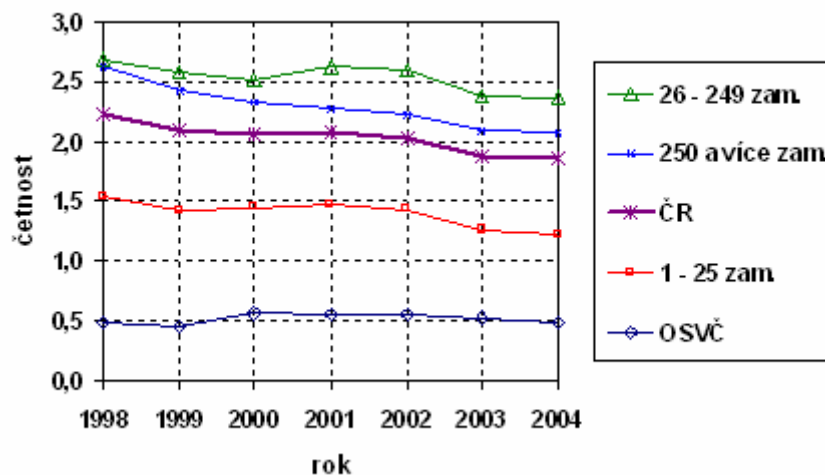
Situace v celé ČR vypadá následovně:

V r. 2004 bylo v malých a středních podnicích (dále jen SME - small and medium sized enterprises); v podnicích s méně než 250 zaměstnanci celkem 2,528 milionu zaměstnanců, což je cca 61 % všech zaměstnanců (s výjimkou OSVČ – osob samostatně výdělečně činných). Z tohoto počtu bylo v podnicích s 1 až 25 zaměstnanci celkem 1,109 milionu zaměstnanců, v podnicích s 26 – 249 zaměstnanci celkem 1,419 milionu zaměstnanců. Ve velkých podnicích s 250 a více zaměstnanců bylo celkem 1,6 milionu zaměstnanců.

Vývoj četnosti pracovních úrazů ve všech uvedených kategoriích podniků odpovídá vývoji tohoto ukazatele v celé ČR – má v posledních letech mírně klesající trend. Očekávaným výsledkem je vyšší úrazovost v podnicích s 26 – 249 zaměstnanci ve srovnání s velkými podniky, kde se předpokládá obecně vyšší úroveň řízení bezpečnosti práce.

Očekávaným, avšak ne zcela správným výsledkem je nízká vykazovaná četnost úrazů v malých podnicích s 1 až 25 zaměstnanci, kde se předpokládá zpravidla nižší úroveň zajištění bezpečnosti práce.

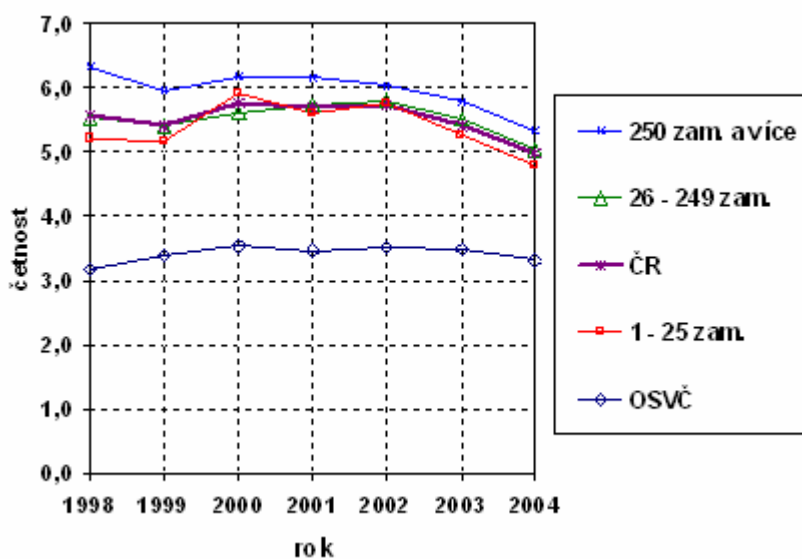
Graf 1: Četnost pracovních úrazů na 100 zaměstnanců podle velikosti podniku, ČR



Možné vysvětlení nízké hodnoty četnosti pracovních úrazů v uvedených podnicích je možno najít pomocí mimopracovních úrazů. S výjimkou OSVČ vykazují všechny kategorie podniků podobnou výši souhrnné četnosti úrazů. Jistě platí, že podíl pracovních úrazů a mimopracovních úrazů závisí na vykonávané činnosti, kde se zaměstnanci nalézají zpravidla v jiné společenské pozici. Nelze však nalézt významné důvody, proč by měl v souhrnných údajích poměr počtu pracovních a mimopracovních

úrazů záviset na počtu zaměstnanců v podniku. Z předpokladu, že je tento poměr ve všech kategoriích podniků zhruba stejný vyplývá, že v malých podnicích dochází k vykazování pracovní neschopnosti vzniklé v důsledku úrazu při pracovní činnosti jako pracovní neschopnosti, která vznikla jako důsledek mimopracovního úrazu. Ostatně to ukazuje následující graf pracovních a mimopracovních úrazů dle velikosti podniků.

Graf 2: Četnost součtu pracovních a mimopracovních úrazů na 100 zaměstnanců podle velikosti podniku, ČR

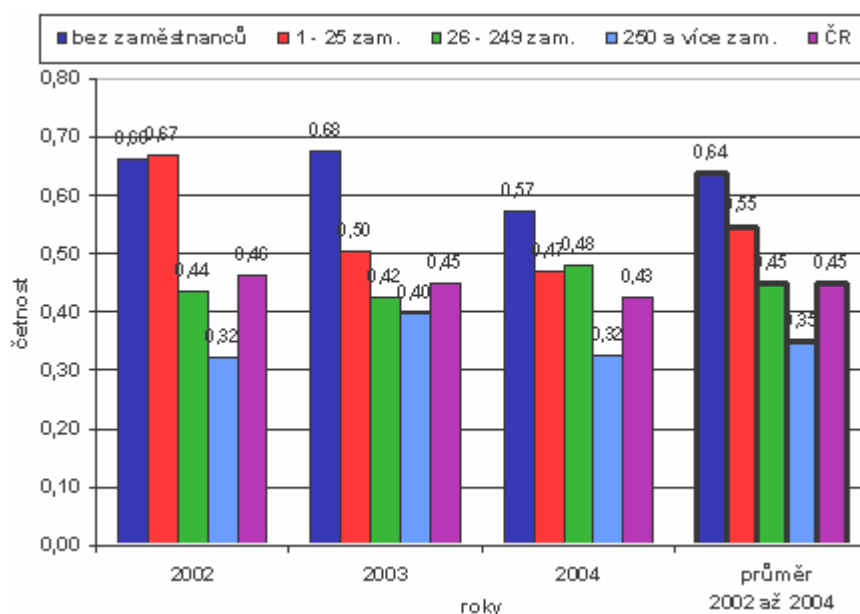


Podle převažujícího mínění spočívají důvody pro tuto praxi v prezentovaných podnicích zejména v předpokládané procedurální náročnosti při přiznání pracovního úrazu a z toho vyplývajících problémů jak na straně zaměstnavatelů, tak zaměstnanců. K těmto důvodům se řadí další, často neracionální obavy z finančních a časových ztrát, obavy ze ztráty zaměstnání nebo obavy z možných problémů ze strany orgánů dozoru nad bezpečností a ochranou zdraví

při práci (dále jen BOZP).

Smrtné pracovní úrazy podle velikosti podniku
Závěry předchozí analýzy potvrzují rozbor smrtelné pracovní úrazovosti v závislosti velikosti podniku. Potvrzuje se předpoklad, že frekvence smrtelných úrazů závisí na velikosti podniku. S rostoucím počtem zaměstnanců klesá hodnota četnosti smrtelných pracovních úrazů

Graf 3: Četnost smrtelných pracovních úrazů na 10 000 zaměstnanců ČR, zdroj VÚBP



Zde je nutno uvést, že zastoupení rizikových a méně rizikových odvětví v jednotlivých velikostních skupinách podniků je ve všech skupinách podobné, takže souhrnná nebezpečnost jednotlivých skupin je přibližně stejná. Podniky s 1 až 25 zaměstnanci jsou z pohledu podílu rizikových odvětví celkově poněkud „bezpečnější“ než ostatní skupiny. Je to dáno relativně vysokým zastoupením odvětví z oblasti služeb a obchodu, která jsou zpravidla méně riziková.

Třebaže větší podniky zaměstnávají větší podíl řídicích a administrativních pracovníků, kteří nepracují vysokým rizikem, je nižší četnost smrtelných pracovních úrazů v těchto podnicích rovněž ovlivněna zpravidla vyšší úrovní zajištění BOZP.

U malých podnikatelských subjektů přistupují k výše uvedeným příčinám horšího stavu

v BOZP i další nedostatky, např. nízké právní vědomí v oblasti BOZP a omezená možnost přístupu ke kvalitním službám v této oblasti. K nedostatkům v BOZP vyskytujícím se častěji v SME než ve velkých podnicích patří i nedostatky v šetření pracovních úrazů (často např. není k šetření přizván příslušný odborový orgán), bez chyb není prováděno ani odškodňování pracovních úrazů.

Současný stav se však začíná – byť pomalu – postupně zlepšovat, zejména u těch firem, které nabyly větší zahraniční vlastníky ze země, kde je zajišťování BOZP na slušné úrovni (ale ani to nemusí být pravidlem). Ke zlepšení stávající situace napomáhá i tlak velkých firem – hlavních zhotovitelů – na jejich subdodavatele ohledně dodržování povinností v oblasti BOZP, a v neposlední řadě rovněž zapojení firem do systému „Bezpečný podnik“ nebo úsilí o získání

certifikace podle norem ISO.

Je jasné, že malé a střední podniky jsou a dlouho asi zůstanou jedním z největších problémů pro zajištění bezpečného a zdravého pracovního prostředí. Iniciativy jako program „Evropská charta pro malé podnikání“, sloužící k vytvoření ekonomických, administrativních, právních a jiných podmínek rozvoje SME, nabízí jednu cestu, jak řešit tento problém prostřednictvím každoročního srovnávání a dodávání

informací o nejlepších opatřeních a projektech (na základě národních zpráv o implementaci charty). Bezpečnost a ochrana zdraví při práci by měla být zakomponována do programu charty, protože standardy a úroveň BOZP v SME jsou nejen u nás, ale i v EU vážným problémem.

LITERATURA

1. Zpráva o činnosti za rok 2002, ČÚBP
2. Zpráva o činnosti za rok 2003, ČÚBP
3. Zpráva o činnosti za rok 2004, ČÚBP

Pavel Skácelík
Skacelik.pavel@cmkos.cz